

גודה הדהיבל

זמני כניסת ויציאת השבת

ר"ת	מוצ"ש	הדה"ג	ב"ב
9:02	8:33	7:29	
9:05	8:30	7:13	ירושלים

יו"ל ע"י בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" נוה אחיעזר

בנשיאות מרן הגה"צ רבי משה יעקב ווייס שליט"א גאב"ד נוה אחיעזר

רח' נחשוני 3 נוה אחיעזר בני ברק

עש"ק פרשת בלק י"א בתמוז תשס"ט, גליון מס' 10

נושא הלכתי בפרשת השבוע

מתוך שיעוריו של הגאון רבי יצחק ישעיי ווייס שליט"א
ראש ישיבת קוידינוב וראש בית ההוראה "נוה אחיעזר"

הדברים נכתבו להגדיל תורה ולהאדירה, ולא להלכה למעשה

תנאי בקריאת שמע של שחרית

[במדבר כג, כד] הֵן עִם כָּל־בֵּיא יְקוּם וְכֹאֲרִי יִתְנַשֵּׂא. ברש"י: כשהן עומדין מסינתם שחרית הן מתגזרים כלביא וכארי לחטוף את המלות, ללבוש לילית לקרוא את שמע ולהניח תפילין:

שאלה: יש מהדרין שאם תפילתן אחר זמן קריאת שמע הראשון [המכונה זמן המגן אברהם], קוראים פרשיות ק"ש לפני התפלה. ועושים תנאי שאם בזמן קריאתה בברכותיה כבר עבר זמן ק"ש, אזי מכוונים לצאת בקריאה זו. ואם עדיין לא יעבור זמן ק"ש כשיקראו אותה בברכותיה, אינם מכוונים לצאת בקריאתם זו.
בעקבות זה מציע במשמרת שלום [קוידינוב] (סי' ט, ג) שאם אירע ח"ו שלא קרא בזמנה וקוראה לאחר זמנה, יכוון על תנאי, דאם יש חובה ומצוה בקריאתה, קורא לשם קריאת שמע, ובאם לאו יהיה כקורא בתורה. - האם כדאי לנהוג כן.

זמן קריאת שמע של שחרית

כתב הרמב"ם (קריאת שמע א, יא-ג): אם איחר וקרא קריאת שמע אחר שתעלה השמש יצא ידי חובתו, שעונתה עד סוף שלש שעות ביום למי שעבר ואיחר. הקורא אחר שלש שעות ביום אפילו היה אנוס לא יצא ידי חובת קריאת שמע בעונתו, אלא הרי הוא כקורא בתורה ומברך לפניו ולאחריה כל היום, אפילו איחר וקרא אחר שלש שעות. ונחלקו הפוסקים באופני חישוב שעות אלו, והזמנים השונים מופיעים בלוחות, ואכמ"ל.

עצה לכוון לצאת קרי"ש ב'לעולם יהא אדם'

הטור (סי' מו) הביא בשם רבינו יהודה החסיד שהיה רגיל לומר בשחרית בתפילת לעולם יהא אדם בשכמל"ו אחר שמע ישראל, כי לפעמים שוהין [בגלל הוספת פיוטים] עם קריאת שמע לקרות שלא בזמנה, ואמר שהיה מכוון לצאת באמירת פסוק שמע ישראל ובשכמל"ו ידי חובת קריאת שמע. וכתב הרמ"א (סעיף ט) שטוב לעשות כן.

השגת הב"ח על עצה זו

הב"ח השיג על הרמ"א שכתב לנהוג כן בכל יום, שרבינו יהודה החסיד לא היה מכוון לצאת אלא בימים שאומרים קרובות שמתעכבין בק"ש עד לאחר זמנה, אבל בשאר ימים לא היה אומר

בשכמל"ו ולא היה מכוון לצאת, שלא להפסיד מקרי"ש דאורייתא עם ברכותיה, וכמו שהביא הבית יוסף בשם הרא"ה בשם הרמב"ן שלא לומר ב'לעולם' ואומרים פעמיים באהבה שמע וגו', את כל הפסוק, אלא באהבה ד' א-לקינו ה' אחד, כדי לא להפסיד ק"ש דאורייתא עם ברכותיה. המגן אברהם (סקט"ז) הכריע כהב"ח, שלא יכוון לצאת אלא בימים שירא שהציבור יעברו זמן קריאת שמע. ובשאר ימים לא יכוון דמוטב לצאת ק"ש עם הציבור כדינה בברכותיה ולסמוך גאולה לתפילה, אבל יאמר בשכמל"ו.

מנהג מהר"ם מרוטנבורג בעצה זו

מקור דברי הטור הם מספר התשב"ץ, מנהגי מהר"ם מרוטנבורג (סי' ריט), ושם מביא שמהר"ם נהג בברכות של שחרית [כלומר תפילת לעולם יהא אדם, שבנוסח אשכנז מסיימת הברכה בשם, ברוך א"י המקדש שמו ברבים] מתכוין בשמע ישראל עד אחד, ואח"כ אומר ברוך שם כמל"ו, כדי לצאת ידי חובתו. כי אמר שיש בספר שתיקן רבינו ברוך ממגנצ"א ששלח לרבינו יהודה חסיד ושאל היאך היה עושה בפסח ובשבועות ובנשואין, שקריאת שמע [של הציבור] נמשך לפעמים עד לאחר שלש שעות, ובכן עבר זמן קריאת שמע, ומתי היה פוטר עצמו מקריאת שמע. והשיב לו רבינו יהודה חסיד שהיה מתכוין לצאת ידי חובתו

ברירה, דעל כרחק התנאי הוא שכשיעבור הזמן ולא התפלל, יוברר למפרע שיצא ע"י הקריאה שלפני התפילה, ובשל תורה אין ברירה. ואף דמבואר בגיטין (כה, ב) ברש"י ובתוס' ד"ה לך, בדבר שבידו לא שייך ברירה, וכאן נמי בידו לקרוא מיד, מ"מ בתלוי בתפילת הציבור שאינו בידו, אפשר דנגעו מדין ברירה.

ק"ש בזמנה מדרבנן ויש ברירה

והביא שלדעת הכסף משנה (שם) קריאת שמע זמנה כל היום מן התורה, ורק מדרבנן הוא עד ג' שעות, והביאו המ"א (נה, ז), אם כן יש לומר דכיון דאת הדאורייתא יקיים גם אח"כ, אם כן הברירה הוא רק לעניין דרבנן, ובדרבנן אמרינן יש ברירה.

קריאת שמע עיקרה דאורייתא ואין ברירה

ודחה, דבעירובין (לז, ב) כתבו התוס' (ד"ה מאן) שאף במעשר ירק דרבנן אמרינן אין ברירה, כיון דעיקר מעשר מדאורייתא, כמ"ש תוס' שם ד"ה מאן. אם כן גם גבי קריאת שמע בוודאי מחשב עיקרו מן התורה ואין ברירה.

ק"ש בכוונה היא תרי מדרבנן ויש ברירה

שוב כתב דיתכן שכל מה שמצוות צריכות כוונה הוא רק מדרבנן, דלא מצינו בתורה ראייה שצריך כוונה. דמה שאמרו בברכות (טו, ב) הסכת ושמע ישראל, הוא רק לכוונת המילות, ולא לכוון לצאת את המצוה. וא"כ אף אם במצוות דרבנן צריך כוונה, דלא כמ"א (ס, ג) בשם רדב"ז, [במק"א הארכתי שרק המשפט צדק (ב, א) ס"ל כן, והרדב"ז דעתו דאף בדרבנן צריך כוונה, אלא שהמ"א שלא היו בידו הספרים נגדר אחר קיצור לשון הכנה"ג], הוי תרי דרבנן, שהזמן הוא דרבנן, וגם הכוונה שעליה עיקר עניין ברירה הוא דרבנן. והאריך להוכיח שמה שכתבו תוס' דבעיקרו מדאורייתא אין ברירה הוא משום דברירה נחשבת ספק, ומכח איתחזק איסורא לא מהני דהוי ספק איסור. אבל בקריאת שמע לדעת הכסף משנה דעיקר זמן קריאת שמע בזמן קימה הוא מדרבנן, וכוונת המצוה הוא ג"כ רק מדרבנן, שפיר יועיל תנאי אף שתלוי בברירה.

כמה סיבות שאין חשש לאין ברירה

שוב כתב דהתוס' בגיטין (כה, ב) ד"ה דברי, כתבו דבמתנה בפירוש אמרינן יש ברירה. ובכמה מקומות כתבו תוס' בדבר העומד להתברר יש ברירה, והרמב"ן כתב בדבר הנעשה ממילא ל"ש ברירה, כמו בעל מנת שלא ימחה אבא, דהוי בגדר שב ואל תעשה, ואיגלאי מילתא למפרע דק"ש זו היא כדינה, ולא שייך לענייני ברירה.

קריאה בזמנה הוי בידו ואין שייך לברירה

ולא הבנתי למה הוצרך לכל האריכות בענייני ברירה, שנראה שדייק בלשון המ"א 'שהציבור יעברו' ובתנאו של הרעק"א 'אם יעברו יהא יוצא בזו'. שהתנאי הוא אם יתפללו הציבור אחר הזמן או לא, הרי בפשטות צריך להתנות שאם הוא יתפלל אחר הזמן יוצא כעת, ומה לו ולציבור, והוא הרי בוודאי בידו להתפלל ביחידות לפני סוף הזמן [וכמה פוסקים ס"ל שיעשה כן], וא"כ אין לתנאו שייכות לברירה, כמ"ש בשם רש"י ותוס'.

עצת השאילות שמואל לשנות צורת התנאי

כדי לצאת אליבא דכו"ע מחשש ברירה, מיעץ השאילות שמואל שהתנאי יהי' באופן אחר, שיקרא ק"ש קטנה בזמנה, ויכוון אם

בשמע ישראל בברכות של שחרית, ואחר כך היה אומר בשכמ"ו, כדאיתא במסכת ברכות (יג, א) היה קורא שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, וזו היא קריאת שמע של רבינו יהודה הנשיא.

הרי שאף שרבי יהודה החסיד השיב כן על ימים מסויימים שבהם וודאי תתמשך תפילת הציבור עד לאחר הזמן, מ"מ מנהג מהר"ם הובא בפשיטות שנהג כן, ומשמע שתדיר נהג כן, ויתכן שאף ריה"ח אמר בשכמ"ו בכל יום, אלא שנשאל כיצד נוהג בימים שמתאחר הציבור, והשיב שאין חשש שכבר כיון ב'לעולם'.

עצת רבי עקיבא איגר זצ"ל

כאמור בשאלתנו, הרבה מהמהדרין שמתחילים להתפלל אחר זמן קריאת שמע הראשון [המכונה זמן המגן אברהם], קוראים פרשיות ק"ש לפני התפלה, [שהרי אף את ברכת ה'לעולם' מאחרים], אך מכיון שיודעים שלדעת הפוסקים המאחרים סוף זמן ק"ש [המכונה זמן הגר"א ושו"ע הרב] הרי בשעת התפילה כן יקראו ק"ש וברכותיה בזמנה, וע"י הקריאה המוקדמת יפסידו מצות הקריאה עם הברכות כתקנת חז"ל, כמ"ש הרמב"ן והמ"א, לכן נוהגים להתנות שאם כאשר יקראו אותה בברכותיה כבר עבר זמן ק"ש אזי מכוונים בקריאה שלפני התפלה לצאת ידי מצות ק"ש, ואם כאשר יקראו אותה בברכותיה יהא עדיין בזמן ק"ש אזי אינם מכוונים לצאת בקריאתם זאת.

עצה זו יסודה מדברי הגהות רבי עקיבא איגר על המ"א הנ"ל: לענ"ד בירא שהציבור יעברו זמן קריאת שמע יכוון בדרך תנאי, אם יעברו יהא יוצא בזה, ואם לא יעברו לא יצא בזה, כמו שכתב הבית יוסף (תפט) בשם האבודרהם לעניין ספירת העומר [שנפסק (שם סעי' ג), דהמתפלל עם הציבור מבעוד יום מונה עמהם בלא ברכה ואם יזכור בלילה יברך ויספור. ומועיל תנאי על זה, יעוין במ"ב שם (ט"ק ז) ובמ"ש בשעה"צ (כא)].

עצת הרה"ק בעל משמרת שלום מקידינוב זצ"ל

בעקבות עצה זו, הוסיף במשמרת שלום (ט, ב-ג) עצה נוספת: זמן קריאת שמע, יש אומרים דמן התורה זמנה כל היום, כסף משנה הובא במ"א (נה, ז), ויש אומרים דמן התורה הוא רק עד ג' שעות (ט"ז ומ"א שם), ונראה לי אם אירע שלא קרא בזמנה וקוראה לאחר זמנה, יכוון על תנאי, דאם יש חובה ומצוה בקריאתה, קורא לשם קר"ש, ובאם לאו יהיה כקורא בתורה.

תועלת התנאי אם אמרינן אין ברירה

האחרונים האריכו בעצות ותנאים אלו, ובמיוחד בשו"ת ציץ אליעזר (ז, ד), ונביא ונדון בחלק מדבריהם.

בתשובות שאילות שמואל לרש"א תוספאה אב"ד קארלין (ד-ה), האריך במנהג לקרוא קריאת שמע לפני התפילה ולעשות תנאי שאם יעברו זמן ק"ש יצאו בזו. והעיר שלכאורה עצת רבי יהודה החסיד היתה ללא שום תנאי, ומנהגו היה לצאת הברכות עם קר"ש דרבנן, ולא חש להא דהרמב"ן לברך יחד עם קר"ש דאורייתא. ודן באריכות במעלות התנאי הזה וחסרונותיו, ונדון בס"ד במקצת דבריו.

תחילה העלה דלהפוסקים מצוות צריכות כוונה, [ראה בשו"ע (ס, ז) ד"א שאין מצוות צריכות כוונה ויש אומרים שצריכות כוונה לצאת בעשיה זו, וכן הלכה], יש לעיין דחלות התנאי תלוי בדיני

להתברר אין ברירה. והנה בספיקא דמציאות אמרינן ביבמות (מא, ב) אלו אתי אליהו ואמר דלא מעברא, משא"כ בספיקא דדינא כמ"ש המ"ל (פ"ט מאישות ה"ו), דלא מקרי עתיד להתברר, אפשר דיש ברירה אף בעבר. א"כ בק"ש קטנה אם מצוות צ"כ מה"ת, אף בתנאי אם ההלכה כמג"א יהי' יוצא, עדיין יש חשש ברירה, דלא מיקרי עתיד להתברר כיון דהוי ספיקא דדינא. ובציץ אליעזר הביא עוד גדולי אחרונים שחולקים על הפני משה.

חשש בל תוסיף בקריאת שמע קטנה

שוב דן השאלות שמואל (ס"ה) אם אין בקריאה ב"פ חשש בל תוסיף, ומסכם וכותב: לענין ק"ש וכו', במכוון ועושה המצוה ב"פ על תנאי שיוצא באחת, אין כאן חשש מוסיף כלל, כיון דקיי"ל מצ"כ. וכן לעבור בזמנו וכ"ש שלא בזמנו וכשמכוון שלא לצאת ודאי דא"י ולא הוי אפי' מחזי כמוסיף כלל עיי"ש. - וכן כתב במשמרת שלום שיעשה תנאי זה כשקורא לאחר הזמן. אלא שכתב שלכאורה אין לאסור לקרוא קר"ש מחשש בל תוסיף, שהרי הם פסוקים שיש בקריאתם מצות תלמוד תורה, ואיך שייך לאסור קריאתם יותר מפעם אחת ביום. ופשוט שמשאח"ל דלמ"ד קר"ש דרבנן בספק אינו חוזר וקורא, היינו שאינו מחוייב לחזור ולקרוא, אבל ברוצה שפיר עביד.

תנאי כספק במצוה

למעשה מנהג חסידים ואנשי מעשה זה הובא כבר בתשובות האלף לך שלמה להגר"ש קלוגר (ס"מב), ונדפס לאחרונה ע"פ כתי"ק בתוך שו"ת עץ חיים (ס"מח), ושם מבואר שהשואל הוא הגאון רבי מיכל מניזנב, והרגיש בקיצור ברוב הדברים שהבאנו לעיל, וזה לשונו: אודות מה שנהג לומר קריאת שמע בטלית ותפילין בבוקר השכם, ולהתנות אם יתפללו הצבור קודם העברת זמן ק"ש לא יהי' יוצא בזה רק עם הצבור. ואח"כ עלה בלבו ספק דאולי תליא זה בדין ברירה, וקיימא לן אין ברירה.

הנה בראש אני אומר שבמחכת"ה נעלם ממנו הטו"ז באו"ח (ס"ה תפ"ט סק"ו) שכתב דאין להתנות למצוה מספק עיי"ש, אך עיין במג"א סק"ז שכתב דיתנה אם אזכור בלילה לא אהי' יוצא בזה, מוכח דמהני בזה תנאי ולא אמרינן בזה אין ברירה. ואין לומר דכוונתו כיון דספירה בזה"ז דרבנן לכך יש ברירה, זה אינו דאם כוונתו שם כן א"כ מה זה שכתב, ונראה דאזיל למ"ד מצוות צריכות כונה, ואם ספירה דרבנן הרי הוא עצמו כתב בס"י ס' (סק"ג) דרבנן לכ"ע לא בעי כונה, ועל כרחך דסבירא ליה דרק אם עיקרו דרבנן לא בעי כונה, אבל ספירה דעיקרה דאורייתא בעי כונה דבזה דינו כשל תורה. וכן מחלק הש"ס פ"ג דעירובין בין עיקרו דאורייתא או לא, א"כ ה"נ לענין ברירה הוי כן דבמה דהוי עיקרו דאורייתא הוי כשל תורה ואין ברירה ואעפ"כ כתב שיתנה תנאי בזה וא"כ דינו מפורש במג"א.

אם אין ברירה יצא בקריאה ראשונה

ובדין שלו אני תמה ביותר דבשלמא בנדון המג"א [בספירת העומר] אם נימא אין ברירה וכבר יצא, שוב אסור לו לברך ויהי' ברכה לבטלה, לכך הוי' מקום לחוש לברירה, אבל בנידון דידיה אף אם כבר יצא ידי ק"ש הרי הברכות לא אמר, ואין כאן אח"כ ברכה לבטלה, וא"כ אף אם אין ברירה מ"מ שוב יצא ידי ק"ש

הלכה כדיעה דחשבינן מעלות השחר (כמג"א) יוצא בזו, ואם הלכה דחשבינן מנץ החמה (כהגר"א) יוצא עם הצבור.

ההבדל בין ברירה לאיגלאי מילתא

ובח"ב מספרו, כלילת שמואל (כללי הב' אות כ"ז) מבאר החילוק בין ברירה לאיגלאי מילתא, וז"ל: הנה ההבדל בין ברירה ובין איגלאי מילתא למפרע המבואר בס"פ החולץ, הוא כשהדבר הוא במציאות, ואנו מסתפקים אם יהיה בזה הצד ואח"כ יצא במציאות בא' משני האפשרים, בזה נאמר איגלאי מילתא למפרע שהדבר מתחלה כך ראוי להיות, אבל כשהדבר אינו במציאות אלא הוא בסיבה שהדבר מוכשר שיהיה כן ואפשר בענין אחר, ואח"כ יצא במציאות, אז הוא בגדר ברירה. וזהו הענין בעירובין פ"ג שאם עתיד חכם לבוא סמוך לעירו בתוך אלפים אמה ואינו יודע אם למזרח אם למערב והתנה בעירובו שיקנה לאיזה רוח שיבוא חכם, זה אי אפשר אלא ע"י ברירה, שהחכם לא היה במציאות בואו אלא שה"ל לבא לצד מזרח או לצד מערב, ובמה שבא לצד א' לא הוי' בסיבה המוכרחת מעיקרא שיהיה הדבר כן, אבל כשכבר בא חכם ומערב לאיזה רוח שבא חכם הרי ביאת החכם כבר היה במציאות, ואין קנייתו על ידי ברירה אלא ודאית, רק לדין הוה ספק ואגלאי מילתא למפרע עכ"ל.

הרי דחששא דברירה לא שייך אלא בדבר שלא היה בסיבה המוכרחת, ולא בדבר שכבר הוא במציאות ורק לדין הוה ספק. וזו גם כוונתו גבי תנאי דק"ש, דמכיון דתלי התנאי בפלוגתא במציאות סוזק"ש, אין כאן כלל ברירה, שהדבר הוא במציאות ובסיבה מוכרחת, וכלפי שמיא גליא ורק לדין הוה ספק. ובאות כ"ט כותב: בתשובתי כ', בק"ש שמכוונים לצאת בתנאי אם יעבור זמן ק"ש, אולי יש חשש ברירה, וכתבתי דבשוא"ת לא צריך ברירה, וכן במתנה בפ"י, ודבר העתיד להתברר, ואם יחשוב על העבר אם הלכה כהסוברים דמעה"ש חשבינן יוצא מק"ש ואין זה בגדר ברירה, וכדאמרינן בעירובין וכבר בא חכם, וכמ"ש לעיל, עכ"ל. הרי דכוונתו לתלות התנאי בפלוגתת הפוסקים שכתב בשאלת שמואל, הוא מפני שבאופן זה הוי' כוכבר בא חכם, ולכן אין זה בגדר ברירה, וכפי שביירר והגדיר באות כ"ז הנ"ל.

בדאורייתא אף בלשעבר אין ברירה

שוב כתב השאלות שמואל לדחות: מצאתי בשם הרב פני משה [בנבנישתי] (ח"ג ס"א), שכ' בדבר הקראים שאסורים מחשש ממזרות, עצה להתיר לו אשה, שישא שפחה שישחררה על תנאי שתנשא למי שהוא כשר כלפי שמיא, דממ"נ אם הוא כשר היא משוחררת, ואם לאו היא שפחה שמתר בה. וכ' הרב דשחרור זה מדין ברירה, ואין ברירה. ואף דהוה לשעבר ואמרינן וכבר בא חכם דמהני. היינו רק בעירוב דרבנן, אבל בדאורייתא לא מהני אף בעבר עכ"ל. ולפי"ז נופל לכאורה כל הבנין החשוב הזה לומר דמכח זה דהדבר כבר מבורר ועומד כלפי שמיא, אין שייך תנאי בק"ש לדינא דברירה.

אבל השאלות שמואל כתב שאין לחשוש לדברי הפנ"מ, כיון שהשעה"מ השיג עליו בפ"א בה' עירובין, דר"מ ס"ל תחומין דאורייתא ומ"מ אמרינן לדידיה וכבר בא חכם, וע"כ דס"ל לחלק בין דבר העתיד להתברר אם לא ואף בעבר אם אינו עתיד

בתנאי שאינו מועיל מפסיד ב' הקריאות או יוצא נאח

בציץ אליעזר נסתפק לסוברים שהתנאי אינו מועיל, באיזו ק"ש יוצא האם בראשונה או בשניה, וכתב דלכאורה מסתבר שיוצא בקריאה ראשונה, כדין כל דבר שא"א ע"י שליח שהתנאי בטל. וצריך בירור איך יוצא באופן שקרא אח"כ בזמן ק"ש, דהרי התנה שבאופן זה אינו רוצה לצאת ק"ש בקריאה שלפני התפלה, וגם למ"ד מצות א"צ כוונה, אם אומר אינו רוצה לצאת, אינו יוצא.

עוד הסתפק בציץ אליעזר, דגם אם אי אפשר להתנות מטעם אי אפשר ע"י שליח או מטעם ברירה, אם נאמר דיוצא בקריאתו הראשונה יתכן דכדאי להתנות, דממ"נ להסוברים שמועיל תנאי ודאי שפיר דמי, ולהסוברים שאי אפשר להתנות יוצא בקריאתו הראשונה. אך באם נאמר שמפסיד הקריאה הראשונה אליבא דידהו, יצא שכרו בהפסדו. אך יתכן דגם אם יפסיד אליבא דידהו הקריאה הא' יצא בקריאה הב'. אך אם גם אז הזכיר התנאי יתכן דיפסיד גם הקריאה הב', וביחוד אם יהא באמת אחרי הזמן אזי בטח יפסיד לפי"ז ב' הקריאות.

עוד הסתפק שם, אם התנאי אינו מועיל, מטעם דין ברירה, והוא התנה, אם יוצא בקריאתו, או הפסיד שתי הקריאות. דהתוס' בעירובין (לז, ב) דנו אם פירוש אין ברירה, שלא חל כלל או שחל אלא שאינו מבורר. וכתב דבק"ש אם נאמר שחל אלא שאינו מבורר, א"כ לא נפסיד כלום, דבתרומה אם חל ולא מבורר א"כ יש כאן דימוע, אבל כאן הרי ממ"נ יצא אלא שאינו מבורר באיזה יצא, ומאי איכפת לן.

סוגי העצות לקריאת שמע עם תנאי

כשנעיין בדברים הנ"ל נמצא כמה סוגי עצות בזה:

א. כשמסופק אם ע"י המתנה לתפלה בציבור יקרא אחר זמן קריאתה, עצת רבי יהודה החסיד לכוון לצאת קר"ש קודם התפלה, [ורבי עקיבא איגר הוסיף שיעשה תנאי, וביארנו בס"ד שכונתו שיתנה שאם יתפלל אחר הזמן יוצא בזו, ואם לא יעבור אינו יוצא בזו, כדי שלא להפסיד מעלת קר"ש בברכותיה].

ב. כשיודע בברור שבתפלה יעבור את הזמן המוקדם, ודאי כדאי להתנות, ולדעת השאלות שמואל והמשמרת שלום יתנה שאם הלכה כהסוברים שעדיין לא עבר הזמן אינו יוצא כעת.

ג. כמו כן כשיודע בברור שבתפלה יעבור גם את הזמן המאוחר, יתנה שאם הלכה כהסוברים שכל היום זמנה אינו יוצא כעת, ויוצא בשעת התפלה.

ד. כשקורא ק"ש לאחר שכבר עבר הזמן הראשון או השני, עצת המשמרת שלום לעשות תנאי שאם הלכה כהסוברים שזמנה כל היום מדאורייתא יוצא, ותנאו יועיל לחשש בל תוסיף.

בתחלה, דאדרבא אם אין ברירה לא מהני התנאי וכבר יצא, ושוב כיון דלא קלקל ויצא ידי ק"ש בזמנו, מה איכפת אם מתנה כן לשופרי דמלתא דהרי לרוב הפוס' מה דקיי"ל א"ב הוי רק מכח ספק, וא"כ אולי יש ברירה ויהי' יוצא עם הצבור, ומה הרעש בזה. [נראה דלא ס"ל להגרש"ק שיש מקום להדר לקרוא קר"ש בברכותיה מדאורייתא, כיון שהשו"ע השמיט דעת הרמב"ן הנ"ל].

ברירה אינה חסרון בדבר התלוי במחשבה

בהמשך דבריו מביא הגרש"ק: בר מן דין, נ"ל דברירה לא שייך רק בדבר התלוי במעשה ולא בדבר התלוי במחשבה, דבגט וכדומה הוי מעשה, וכן בתרומה, כיון דאמרינן בקידושין (נט, ב) דמחשבה דתרומה כמעשה דמיא, תליא בדין ברירה. אבל מה דאינו מעשה רק במחשבה וכונה, יש ברירה. וראי' ממ"ש בפסחים (לה, א) בחלת תודה עשאן לשוק יוצא בהם, דכל לשוק אמלוכי אמליך אם לא מזדבן איפוק בהו אנא. וכעת נדפס המודעה לבית ישראל [לאסור מצות מכונה], והרגיש בזה הרב דק' קאליש [בעל אמרי בינה] דהרי אין ברירה... ונראה דכיון דמעשה שוה והחילוק רק אם הוי לשם תודה או לשם מצה, אינו נופל בדין ברירה ומהני הכונה.

ועוד ראי' מפסחים (פה, ב) בשכח מה אמר לו רבו ילך אצל רועה ויאמר אם טלה שלו וגדי שלי וכו', והרי אין ברירה ומה יועיל אח"כ שיבורר מה שאמר לו רבו, איך יחשב למפרע הפסח ע"ש עבדו, הרי אין ברירה, ובע"כ כיון דהמעשה שוה ואינו תלוי רק בכונה אם הוי לשם זה או זה ודאי אמרינן ברירה.

וטעם הדבר נ"ל דברירה הוי רק כעין מחשבה, וכמו דקיי"ל (סוכה יד, א) דאין מחשבה מוציא מידי מעשה, כן ה"נ אין ברירה דאינו מוציא מידי מעשה, אבל בדבר דתלוי רק במחשבה מהני ברירה, דבזה מחשבה מוציא מידי מחשבה, ולכך אין חשש במנהגו.

תנאי שאי אפשר לעשותו על ידי שליח

ובציץ אליעזר הביא שסברא זו כתב גם בשאלות שמואל שם ליישב את השאלה איך מהני התנאי אף שא"א לעשות ע"י שליח.

[כמ"ש הגר"י דיסקין ז"ל בהסכמתו לספר משיבוי ירושלמי, אודות הנחת תפילין בחול המועד על תנאי שאם אין חיוב אינו מכוון לצאת, חשש שתנאי זה לא יועיל כיון שאין יכולים לקיים הנחת תפילין ע"י שליח]. דבדבר שבמחשבה א"צ למשפטי התנאים, ומביא את הפ"י גיטין (פה, א) שכותב בכה"ג גבי שבועות ונדרים, דמועיל תנאי אף שא"א ע"י שליח, משום דסברה היא דמעשה שהטילה עליו תורה לעשות בעצמו חשוב מעשה גמור, ולא אתי דיבור ומבטל מעשה, אבל שבועה ונדר הוי דיבור ודיבור, ומסיק גם לענין ק"ש: ומעתה גם גבי ק"ש מהני תנאי, אף שא"א לעשות ע"י שליח שדיבור מוציא מידי מחשבה דלא אתא לידי מעשה, כמבאר בקדושין (נט, א).

שיעורי הדף היומי בביהמ"ד הגדול "היכל אברהם צבי"

לפנות בוקר ע"י הגר"י ווייס שליט"א:
בימים א-ו בין השעות 6:00-7:00

לפנות ערב - ע"י הגר"ג הנפלינג שליט"א:
בימים א-ה ובשבת"ק שעה ורבע לפני זמן הרה"נ

בערב - ע"י הגר"צ גריינמן שליט"א:
בימים א-ה בין השעות 7.15-8.15. ביום ו' בשעה 4.00, בש"ק בשעה 5.00

בית ההוראה "נוה אחיעזר"

בנשיאות מרן גאב"ד נוה אחיעזר שליט"א
רח' נחשוני 7, בחצר ביהמ"ד "היכל אברהם צבי"

שעות קבלת קהל בימים א-ה

בוקר: 8:15 - 8:45 אחה"צ: מזמן הרה"נ במשך שעה
טל' 03-6747754. בשאר שעות היום טל' 052-7625793